

“Mayıs 2019
Bandırma Vapurunun Samsun’a Çıkışının
100. Yıldönümü”

Bandırma Vapurunda Üç Tıbbiyeli



İbrahim Tali Öngören



İbrahim Refik Saydam



Behçet Adil Feyzioğlu

Yazan: Prof. Dr. RECEP AKDUR
Başkent Üni. Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD Bşk.

Mustafa Kemal, 26 Ekim 1918’de Halep’in kuzeyinde Haritan’da Birinci Dünya Savaşı’nın son muharebelerinden birini yaparken, Osmanlı Hükümetinin görevlendirdiği Mütareke Heyeti bir İngiliz gemisiyle Limni Adası’nın Mondros Limanı’na gitmektedir. Görüşmeler sonunda, Sevr Antlaşması’nın bir ön taslağı olan Mondros Mütarekesi, 30 Ekim 1918 tarihinde Osmanlı heyeti tarafından imzalanır.

Mütareke maddeleri Osmanlı ordularının dağıtılmasını gerektiriyordu. Bu nedenle Harbiye Nezareti tarafından Adana'ya tayin edilerek geri çekilmek zorunda bırakılan Mustafa Kemal Paşa, 31 Ekim 1918 günü öğleden sonra Adana'ya gelerek Mareşal Liman Von Sanders'ten Yıldırım Orduları komutanlığını teslim alır. Burada yeni bir hat oluşturup vatani savunma düşüncesinde olan Mustafa Kemal ile, Mütarekeye tartışmasız uyulmasını isteyen Harbiye Nezareti arasında

anlaşmazlık çıkar. Bunun üzerine Yıldırım Ordular Grubu Karargahı ve 7.Ordu lağvedilerek Mustafa Kemal İstanbul'a Harbiye Nezareti Karargâhına tayin edilir.

Adana'dan 10 Kasım 1918'de trenle hareket eden Paşa, 13 Kasım 1918'de İstanbul'a geldiğinde İstanbul'un işgali devam etmektedir. İstanbul Limanı'nda bulunan düşman savaş gemilerini üzüntüyle seyrederken, yaveri Cevat Abbas'a, "Geldikleri gibi giderler!" diyerek, kurtuluş düşüncesi, inancı ve ümidini dile getirmiştir. Hiç zaman kaybetmeden, Anadolu'ya geçip Kurtuluş Savaşını başlatma görüşme ve çalışmalarına başlar.

Çalışmaları meyvesini vermektedir. Dokuzuncu Ordu Müfettişliği'ne atanması 30 Nisan 1919 günü onaylanır ve 16 Mayıs sabahı Yıldız Sarayı'na giderek padişahla görüşüp Şişli'deki evine döner. Şişli'deki evde kendisini bekleyen Samsun yolcuları arasında, üç de tıbbiyeli vardır: Müfettişlik Sağlık Daire Başkanı Tabip Miralay İbrahim Tali (Öngören), Müfettişlik Sağlık Daire Başkan Yardımcısı Tabip Binbaşı Refik Saydam ve Karargâh Tabibi Dr. Yüzbaşı Behçet Adil Fezyioğlu.

Yunan İstihbarat Servisi, Anadolu'ya direniş için gittiğini öğrenmiş ve Yunan Askeri Heyet Başkanı Albay Yeoryios Kethadis, İngiliz işgal gücü Başkomutanı General George Milne'ye giderek durumu bildirmiştir. General Milne, "Bırakınız, gitsin; daha iyi olur. Böylece,



Atatürk'ün halen müze olarak kullanılan İstanbul Şişli'deki evi

tüm Türk direnişini kökünden temizlemek fırsatını yakalamış oluruz” demiştir.

Bandırma Vapurı, Galata Rıhtımı'ndan 16 Mayıs 1919 günü öğleden sonra hareket etti. İngiliz kontrolü için, Kız Kulesi açıklarında bir saat kadar bekler ve nihayet hareketten dört saat sonra Boğaz'dan çıkabilir. Vapurda 76 kişi vardı; bunlardan 21'i subay, gerisi er, erbaş ve sivil personeldi.

Karadeniz'de hava kötü ve deniz dalgalı idi, buna rağmen tecrübeli kaptan İsmail Hakkı Durusu yoluna devam etti ve 17 Mayıs 1919 günü gece saat 09.30 sularında İnebolu'ya ulaştı. İnebolu'da bir süre demirledikten sonra tekrar hareket ettiler. Sinop'a 18 Mayıs öğle saatlerinde varıldı. Mustafa Kemal Paşa, Dr. İbrahim Tali, Dr. Refik Saydam ve yaverler Sinop'a çıktılar. Gerekli ziyaretleri yaptıktan sonra Samsun için yolculuk başladı ve 19 Mayıs 1919 sabahı saat 06.00'da Samsun'a vardılar. Limandan bir kayıkla gelen Binbaşı Mahmut Ekrem Bey, Mustafa Kemal Paşa'yı selamladı



Bandırma Vapurı Müzesi

ve Samsun'un Reji-Tütün iskelesine çıkardı.

■ Dr. İBRAHİM TALİ ÖNGÖREN

1875'de İstanbul'da doğmuş 2 Ocak 1952'de yine İstanbul'da ölmüştür. Babası Basra valiliğinde bulunmuş Yusuf Tali Paşa, annesi

Rasime Hanım'dır. İlk ve orta öğrenimini Galatasaray Lisesi'nde tamamladı. 1887'de Askeri Tıbbiyeye girdi. 1893'te askeri tabip yüzbaşı rütbesi ile mezun oldu.

1911 yılında Mısır'da rastladığı arkadaşları ile birlikte Bingazi'ye gitti, orada



Dr. İbrahim Tali Öngören

Trablusgarp Savaşına katılarak Bingazi Sağlık Başkanlığı görevinde bulundu. Mustafa Kemal ile dostluğu buradan gelir. Rahatsızlanması üzerine 1912 yılında İstanbul'a

döndü. Tedavisinden sonra Balkan Savaşı'na (1912-1913) Samsun Fırkası Sıhhiye Bölüğü Baştabibi ve Mürettep 10. Kolordu baştabibi olarak katıldı. Genel seferberlik (1914) sırasında görevini Sıhhiye Dairesi Başkan Vekili olarak sürdürdü. Mayıs 1915'de, Çanakkale Savaşlarına (I. Dünya Savaşı) II: Ordu Sağlık Daire Başkanı olarak katıldı. Oradan Diyarbakır'a tayin edildi ve 1917'de Doğu Orduları Grubu Sağlık Müfettişi olarak Elazığ'a oradan da 1918'de Yıldırım Orduları Grubu Sağlık Müfettişi olarak Filistin'e tayin edildi. Mütarekeden sonra Harbiye Nezareti Sağlık Dairesi Şube Müdürlüğü'ne atandı. Daha sonra Dokuzuncu Ordu Sıhhiye Müfettişi göreviyle Mustafa Kemal'in yanında ve Bandırma Vapurunda yerini aldı.

1920'de Ermenistan harekâtı sırasında Doğu Cephesi Sıhhiye Reisliği yaptı. Aynı yıl Sovyetler Birliği'ne gönderilen ilk resmî heyette danışmanlık yaptı. Heyetin Türkiye'ye dönmesinden sonra temsilci olarak Moskova'da kaldı. Bakü'de toplanan Doğu Halkları Kongresi'nde Türkiye'yi temsil etti. Ali Fuad Paşa'nın Moskova elçiliğine atanması üzerine Ankara'ya döndü (1921). Bir süre Millî Savunma Bakanlığı Sağlık Dairesi Başkanlığı yaptıktan sonra, Batum'a konsolos olarak atandı; 1923'e dek süren bu görevi sırasında Ermenistan ve Gürcistan'la imzalanan

barış antlaşmalarını hazırlayan kurulda görev aldı. Daha sonra Hariciye Vekâleti siyasî danışmanlığına getirildi. 1924'te Varşova'ya elçi olarak atandı. 1926'da Diyarbakır milletvekili seçilerek TBMM'ye girdi. Doğu Anadolu'da kurulan Birinci Genel Müfettişlik Bölgesi'ne genel müfettiş olarak atanınca milletvekilliğinden istifa etti (1927). 1931'de İstanbul milletvekili seçildiyse de Trakya Genel Müfettişliği'ne atanınca bir kez daha milletvekilliğinden istifa etti. Daha sonra Diyarbakır (1936-1946) ve Elâzığ (1946-1950) milletvekili olarak yeniden parlamentoya girdi. Kendisine 1934'te Atatürk tarafından "Öngören" soyadı verildi.

■ Dr. İBRAHİM REFİK SAYDAM

8 Eylül 1881'de İstanbul'un Fatih ilçesi, Çırçır Mahallesi'nde doğmuştur, ölümü 8 Temmuz 1942'de ve yine İstanbul'da olmuştur. Babası Hacı Ahmet Efendi annesi Fatma Nefis Hanımdır.

Dr. Saydam, mahalle mektebinin ardından Fatih Askeri Rüştiyesi'ne (1892) ve İstanbul Kuleli Askeri İdadisi'ne (1896) girdi. Askeri Tıbbiyeyi Doktor Yüzbaşı olarak 22 Ekim 1905 Tarihinde bitirdi. Üç yıl Gülhane Askerî Tıp Akademisi'nde Embriyoloji ve Histoloji bölümlerinde çalıştı. 1910 yılında Almanya'da Berlin askeri tıp akademisinde eğitim gördü. Balkan Savaşı'nın çıkacağı belli olunca

İstanbul'a döndü (1912).

Balkan Savaşı sırasında Antalya'da ve Çatalca cephesinde Kolera hastalığını önleyici çalışmalar yaptı.

1914'te atandığı Sahra Genel Sağlık Müfettiş Muavinliği sırasında Bakterioloji Enstitüsü'nü örgütleyerek tifo, dizanteri, veba ve kolera aşılı ile tetanos ve dizanteri serumlarının burada üretilmesini ve

I. Dünya Savaşı boyunca ordu ihtiyacının karşılanması sağladı. Salgın hastalıklarla mücadelelerini Hasankale'de cephe hizmetinde sürdürdü. Tifüse karşı hazırladığı aşı tıp literatürüne geçti ve bu aşı I. Dünya Savaşı'nda Alman ordusunda ve Kurtuluş Savaşında Türk ordularında kullanıldı.

1919'da 9. Kolordu sağlık müfettişi muavinliği görevi ile Mustafa Kemal'in yanında ve Bandırma Vapurunda yerini aldı. Onunla birlikte Erzurum ve Sivas Kongrelerine katıldı. 1920'de TBMM'ye Doğubeyazıt milletvekili olarak girdi. İkinci dönemden sonra İstanbul milletvekili olarak sürdürdü.

Türkiye Büyük Millet

Meclisinin açılışını izleyen günlerden 3 Mayıs 1920'de 3 sayılı kanun ile TBMM hükümeti



Dr. İbrahim Refik Saydam

Dr. Saydam'ın tifüse karşı hazırladığı aşı tıp literatürüne geçti ve bu aşı I. Dünya Savaşı'nda Alman ordusunda ve Kurtuluş Savaşında Türk ordularında kullanıldı.

kurulmuştur. İlk Sağlık Bakanı Dr. Adnan Adıvar'dır. Kısa bir süre bakanlık yapan Dr. Adnan Adıvar'dan sonra 23.03.1921 tarihinde Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekili olarak seçildi, 14 yıl süren bakanlığı boyunca Cumhuriyetin

sağlık hizmetlerini kurdu. Nazi Almanyası'ndan kaçan doktorların Türkiye'de çalışmalarını sağlayarak çağdaş sağlık hizmetlerinin yakalanmasını onların katkılarını aldı.

Medeni

Kanun'un yürürlüğe girmesinden

sonra Gazi Mustafa Kemal Atatürk kendisine Saydam soyadını verdi. 1931-1938 yıllarında zaman zaman Eğitim ve Maliye Bakanlıklarına da vekalet eden Dr. Saydam, Atatürk'ün ölümünden sonra 1939-1942 yılları arasında başbakanlık ve işçileri bakanlığı, CHP genel sekreterliği ve 15 yıl Kızılay Başkanlığı yaptı.

8 Temmuz 1942'de İstanbul'un besin sorununun düzenlenmesi için yaptığı inceleme gezisinden sonra

Pera Palas otelindeki mütevazı odasında hayatını kaybetti. Mezarı Cebeci Asri Mezarlığı'ndadır.

■ Dr. BEHÇET ADİL FEYZİOĞLU

1Temmuz 1887 Kayseri doğumludur. 6 Nisan 1976 da İstanbul'da ölmüştür. Mezarı Karacaahmet mezarlığındadır. Babası Sandık Emini Salih Efendi annesi Müncibe Hanımdır. İlk ve orta öğrenimini İstanbul'da yapmış 1912 yılında yüzbaşı rütbesi ile Haydarpaşa Askeri Tıbbiyesinden mezun olmuştur.

Çanakkale Savaşlarına (I.Dünya Savaşı) Birinci Tabur Tabipliği ve Kolordu Baştabip Muavinliği görevleriyle katılmıştır. Anafartalar Muharebesinde Mustafa Kemal Paşa'nın karargâhında bulunmuş ve tanışıklığı başlamıştır.

Karargâh doktoru görevi ile Mustafa Kemal'in yanında ve Bandırma Vapurun'da yerini aldı. Onunla birlikte Erzurum Sivas Kongrelerine katıldı karargâhın lağvedilmesi üzerine Atatürk'ten izin alarak Sivas Askeri Hastanesi'nde kaldı. Ancak ulusal mücadelenin bitimine kadar hep Mustafa Kemal'i ve düşüncelerini savunmaya devam etti. Sırası ile Kayseri, Maraş, Gaziantep, Adana ve Afyonkarahisar askeri hastanelerinde

bakteriyolog olarak görev yaptı. 1924 yılında Şeyh Said İsyanını bastıran birliklerde Sıhhiye Bölüğü Baştabibi görevinde bulundu.

Dr. Fezyioğlu'nun birçok takdir taltifleri yanında ve Birinci dünya savaşından Liyakat Madalyası Kurtuluş savaşından ise İstiklal Madalyası vardır.

Atatürk'ün ve yakın arkadaşlarının Bandırma Vapuru ile Samsun'a çıkışlarının bu sene 100. Yıl Dönümü. Bandırma Vapuru ile yapılan bu yolculuk, bağımsızlığımızı kazandıran Kurtuluş Savaşı'nın başlangıcı olmuştur. 100. Yıldönümünde,



Dr. Behçet Adil Fezyioğlu

başta Bandırma Vapurundakiler olmak üzere, Atatürk'ün tüm silah arkadaşlarını minnet ve saygıyla bir kez daha anıyoruz. Yola çıkıştan itibaren onunla birlikte olan üç tıbbiyeli sağlık ordusunun ve tüm tıbbiyelilerin gururu olmaya ilelebet devam edecektir. •

KAYNAKLAR

- Kemal C.: Mustafa Kemal'in Mondros Mütarekesi'ne Tepkisi. Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi S 46, Güz 2010, s. 367-400
- Özata M.: Bandırma Vapurunda Üç hekim <http://www.astibder.org/bandırma-vapurunda-3-hekim/> (Erişim 09 Nisan 2019)
- <http://www.biyografya.com/biyografi/8431> (Erişim 09 Nisan 2019)
- <http://www.boyutpedia.com/1447/63361/ibrahim-tali-ongoren> (Erişim 09 Nisan 2019)
- <http://www.kimkimdir.net.tr/kisiler/refik-saydam> (Erişim 09 Nisan 2019)
- <https://www.facebook.com/behçetadilfezyioğlu/> (Erişim 09 Nisan 2019)
- <http://www.bakisarissakal.com/B%C4%B0L%C4%B0NMEYEN%20KAHRAMAN%20BEH%C3%87ET%20AD%C4%B0L%20BEY.pdf> (Erişim 09 Nisan 2019)